

Haložani in živinoreja.

Franko Zunkovič.

Kaj rad se spominjam veselega življenja, ki je vladalo med našimi Haložani pred kakimi petin-šestdesetimi leti, ko je še rodila naša stara vinska trta, ko se še vinogradnikom ni bilo treba v toliki meri pehati in truditi za kapljico rujnega vina — za svoj obstanek.

„Vinograd obdelovati Slovenec mora znati!
Kdor delal prav ne bo, naj pije pa vodol.“

razlegalo se je od hriba do hriba, od kleti do kleti in pošeno židane volje, so se pozno v noč poslavljali dobri prijatelji drug od drugega, krepko si stiskajoč svoje žuljave roke.

Prisla pa je nesrečna trtna uš nad veselo Haložke gorice in uničila tekem nekaj let našo domačo vinsko trto in z njo seveda tudi nekdanjo počteno — veselo življenje naših Haložanov. Iz prekrasnih vinogradov so nastale v najkrajšem času prave pustinja, iz bogatih, veselih haložkih „knezov“ usmiljenja vredni roveži. Z velikanskim trudom in težavo so pričeli stare uničene večinoma skalovite vinograde rigolati in masajati z novo ameriško trto. — Nastalo je na ta način sicer mnogo prav lepih, da vzornih vinogradov, a radi raznih težkoj pri obdelovanju ameriških nasadov, kakor pomanjkanja potrebnega denarja, delavcev, gnoja itd. je ostalo osobito po Gornjih Haložah žalobno še mnogo mnogo prejšnjih vinogradnih parcel neobdelanih. Ze od daleč zapaziš te prazne krpe, na katerih raste le tu in tam še kako kopinje, srbotkajene in nihče se ne pobriga več za to večinoma je ali praprot. Te parcele leže že leta in leta nedo-čavka proslo nerodno pečevje.

1. Izkoriščanje haložkih pustinj.

In vendar se dade tudi te pustine prav dobro izkoristiti. Najbolj primerno bi bilo seveda, ako bi se v sedanjem času, ko je med drugimi pridelki tudi vino dobilo svojo ceno in je torej denarja nekaj več, tudi ta nerodovitna zemlja nasadila z ameriško trto. To velja osobito za one vinogradnike, ki imajo dovolj travnišča in gnoja, kakor nič manj za one posetnike, ki posedujejo stare, že onemogle ameriške nasade. Na ta način bi nastali prav kmalu zopet novi vinogradi, masajeni z ameriški trtami najboljših od strokovnjakov priporočenih vrst. In ko nam bodo naši sedanji nasadi svojo službo odpovedali, stali bodo ti novi vinogradi v najboljšem stanju. Vsi drugi vinogradi pa bi naj uporabili te puste parcele v prid živinoreji. Kako potrebno in umestno bi bilo ravno za v Haložah živeti manj premožne prebivalce, ako bi se poprijeli resneje živinoreje. Veliko lažje in boljše bi se po Haložah živelo, kajti mleko, sir in maslo je že približno polovica vsakdanjega živeža. Vrhtega še daje živinoreja za vinograde veljaven gnoj in poveča z njim vsakletne dohodke iz vinoreje. In takozvane krpe (skopane, navadno strme njive po bregovih) bi dale, ako bi se primerno gnojile z dobrim hlevskim gnojem, marsikateremu z ozirom na živila izključno na Poljanec navezanemu Haložanu potreben izkvež. V slabih vinskih letih, ko uniči mraz ali toča vinograde pa mu pride denar, ki ga dobi za kako tele ali večje živino, ravno prav, ter reši nesrečnega na ta način gospodarskega poloma.

Marsikateri vinogradnik, ki je danes brez glave goveje živine, ki se nihi kože preživeti ne more, bi lahko, ako bi porabil svoj neobdelana pusta zemljišča, imel vsaj toliko, če ne več živine, nego marsikateri posestnik na Ptujskem polju.

2. Način izkoriščanja.

Na kateri način bi se pa naj to storilo? Najhitreje, najpreprosteje in kar je glavno, najceneje tako je:

Takoj v spomladi, torej koncem meseca marca ali začetka aprila posejaj od deževja premočeno ali zmočeno s kopnečim se snegom pokrito pusto zemljišče z esparzetnim semenom. Trnje, kopinje, praprot in drugo poručaj. Vse drugo pa prepusti naravi. Prihodnje leto boš že imel vsaj eno košnjo, čez dve leti že dve, ozir. tri košnje. Če pa imaš dovolj domačih delavcev ali pa denarja za dninarje, tedaj pa daj, predno ko posejaj seme, zemljo precej globoko čim globokeje, tim boljše) prekopati, seme pa z grabljami nekoliko zagrebsti. Trud se ti bo sicerno povrnil. Na ta način si v najkrajšem času napravil iz gne parcele najlepšo travnišče tam, kjer se poprej ni kopinje ni zamoglo rasti.

Predragi vinogradnik! Vem, da mi boš ugovarjal, češ, da ni mogoče, da bi rastle in uspevale na pusti in suhi pečini kdaj kaka boljša trava. Treba je torej, da si ogledava to čudno rastlino nekoliko natančneje:

Esparzete imamo v Evropi, severni Afriki in zmerni Aziji okoli 70 vrst. Naša esparzeta je do 60 centimetrov visoka, večdebela rastlina s 5 cm dolgo skupino cvetov (klas) ter se staja med detelje. Na mnogobrojnih rudičkastih, grahovim cvetom nekoliko podobnih cvetih najdejo ljubke čebelice dobro pasto. Korenina je zelo močna in dolga ter sega globoko

v zemljo; raditega ji ne škoduje ne močna vročina in tudi ne najhujša suša. Ta detelja ljubi se apneni in suho prst, ilovce ne mara. Raste še pa prav rada tam, kjer že lucerni zemlja ne ugaja. S svojim močnim korenem predre vsako lapornato zemljo, če tudi ni globoko predelana, iz česar sledi, da uspeva tudi na golem in pustem pečevju, kjer drugia rastlin ni najti. Da ji pa globoko predelana zemlja bolj prija, je seveda samoumevno. Značilno pri tej detelji je tudi to, da je v prvem letu, ko je posejemo, skoraj ne vidimo; v drugem letu se pa prične zgodaj v spomladi prav krepko in bujno razvijati. Pokosi se, ko je v najbujnejšem cvetu, t. j. že meseca maja in se zelena polagoma kot „prilez“ pokrmi ali se pa kot taka posuši. Daje nam zelo veliko (5000 do 7500 kg na hektar) jako tečne krme. Pravijo, da je najboljša in najtečnejša izmed vseh detelj. Posebno močen vpliv ima pokladanje mlade sveže esparzete na krave mlaznice. Pri vsem tem se pa ima ta detelja to dobro lastnost, da ne napne živinčeta, kakor se to prav pogostoma pripeti pri pokladanju navadne triletnje detelje. Posušena esparzeta izgubi precej na svoji dobrosti, a živina jo še vedno raje zavziva, kakor drugo seno, če le ni bila prestara, torej prelesnata pokošena. V vsakem slučaju je pač trba kositi, ko rastlina najlepše cvete.

3. Razmnožitev esparzete s semenom.

Esparzeta se razmnožuje s semenom. Prav rada se zameša med travo slabih suhih travnikov in pašnikov in na ta način zgosti in vidno zooljša slaba travnišča. Čez 6 ali 7 let začne z esparzeto posejano zemljišče z ozirom na svojo dobroto in rodovitnost nadejavati, — esparzeta prične polagoma hirati ali se prevračati v druge manj vredne sorodnice. A to samo tam, kjer se kosi vidno le v zelenem stanju — orej prej, ko vsaj nekaj cvetov popolnoma dozori. V tem slučaju se morajo deteljišča umetno pomlajevati. To se zgodi tako-le: V četrtim ali petem letu se pusti na najvišjem koncu bregovitega deteljišča primeren kos popolnoma dozoreti. Zrela esparzeta se pokosi in poruši. Nato se vrže z grabljami sem; in tje po vsem ostalem travnišču, kjer se je med tem že drugič pokosilo, navzdol. Pri tem delu je v prvi vrsti gledati na to, da se seme kolikor mogoče enakomerno raztrosi po vsem deteljišču. Ali se pa dobro posušena esparzeta takoj na travniku zmlati in se neodlično seme s plevelom vred takoj, t. j. meseca junija ali julija po travnišču poseje. Čez štiri ali pet let se to ponovi itd. Če se pa kosi esparzete še le, ko se običajno kosi seno, t. j. meseca junija, kar bi pa nikomur ne svetoval, tedaj je že postalo vsaj nekaj semena dozorelega. Pri spraviljanju, ozir. grabljenju odpade zrelo seme in se skljuje še isto leto. Na ta način se esparzeta razmnožuje samostojno in nevidno, travnišče ostane vedno enako dobro, se vsako leto pomladi, osobito, ako ga še od časa do časa pognojimo z gnojnico, ali, kar je veliko lažje, z umetnimi gnojili. To nevidno pomlajenje esparzetnih travnikov je menda tudi vzrok, da se imenuje ta detelja tudi „stoletna detelja“ ali „stoletnica“. Tega pomlajenja deteljišč pa ni priporočati, ker izgubi detelja vsled pozne košnje na svoji dobrosti in je taka krma za govejo živino prav nizke vrednosti.

4. Nabava esparzete.

Kakor se iz vsega tega razvidi, je razmnoževanje te za Halože prekoristne detelje torej prav primilivno in po ceni. Vprašanje pa je, kje dobiti seme za prvo sejev. Ker je to seme prav težko dobiti, bi bilo umestno, da v tej zadevi nemudoma priskoči država na pomoč. Priskrbeti bi morala vinogradnikom pravočasno po primerne nizki ceni, ozir. brezplačno potrebno množino esparzetnega semena. V slučaju, da bi se ga ne zamoglo nabaviti v zadostni množini, tedaj bi se ga naj oddalo vsakemu vinogradniku narodu vsaj nekaj, n. pr. desetino ali še manj. Nadaljno razmnoževanje je itak brez vsake težave in se prepusti vinogradnikom samemu. Ob enem bi se pa naj vpustal na tozadovne občine, ali pa, kar je še boljše, vsakega naročnika deteljnega semena po eden iztis kratkega pouka o večji vrednosti, pridelovanja in uporabi te detelje, kakor tudi v pomladitvi oslabele deteljišče.

Vsak posestnik zgoraj omenjenih pustinj bo gotovo to idejo z veseljem pozdravil. Z veliko hvaležnostjo bo prevzel nakezano mu seme in ga bo tudi prav skrbno posejal na svoje puste zemljišče. Država bi pa storila Haložanom z malenkostnimi stroški (subvencij) nepopisno dobroto.

Na ta prav lahek način bi se na eni strani vzdignila toli potreba živinoreja in z njo ob enem tudi Hložanom toliko ljubljena vinoreja in čebelarja, na drugi strani bi pa pridobili Haložanski hribi na svoji lepoti, kajti prelevile bi se sedanje gote, le tu in tam s kopinjem in srbotjem obrastene vinogradne parcele v zeleno-rudičkaste travnike in pašnike v korist našim Haložanom in nič manj v korist cel našim mladi državi.

krito, da bo celo umaknil vse doslej sklepane mirovne pogodbe, sklenil s prejšnjimi sovražniki poseben mir in za lastno pesi, zaveznikom pa odstavil vse ugotovnosti od strani Amerike, ako ne odnehajo. Grožnja je huda, kajti Italija je tako zadržena pri Ameriki, da se ji nikakor ne sme zametiti. Francija je pa sklenila z Nemčijo jako ugoden mir, da ga nikakor ne more pustiti iz rok. Ne preostaja torej drugega, kakor sporazum in vsled tega svetujeta Anglija in Francija Italiji, naj prične zopet obnavravati z našo državo. Italijani pravijo sedaj, da bi sicer radi obnavravali, toda Jugoslovani so tako nepopustljivi, da ni upati povoljnega uspeha. Bili so časi, ko so govornili drugače. Nekoč so Jugoslovani ponudili Italijanom, da bi se z njimi dogovarjali, a dobili so odgovor, da je Italija veliko previsoka, da bi sploh kaj govorila z našo državo. Pride čas, ko bodo še znatno odjenjali od svoje visokosti. Res, da je tako napeto stanje neprijetno, toda na vse zadnje imajo Italijani od tega več škode, kakor pa mi in mi lažje čakamo.

Naše Narodno predstavništvo se sestane v Beogradu v sredo, 3. t. m. Na vspeh pride: 1. Naše stališče napram Italiji. 2. Mirovne pogodbe. 3. Volilni zakon in davek na vojne dobičke. Vlado stranke pričakujejo, da bodo imele v državnem zboru večino.

Predsednikom deželne vlade za Slovenijo je imenovan in potrjen iz Beograda **Dr. Janko Brejc**. Novi predsednik je povabil tudi liberalno in socialistično stranko, da stopita v novo ljubljansko vlado. Vstop v Brejčev vlad so že odklonili socialni demokrati, gotovo jim bodo sledili tudi liberalci. Nova pokrajinska vlada bo toraj obstojala iz samih pristavev. Ljudske stranke.

Italija.

Poseverni Italiji, kjer je največ tovarn in delavstva, ter so vsled tega tudi socialistične organizacije najmočnejše, je v zadnjem tednu zopet silovito izbruhnulo stavkarsko gibanje združeno z nemiri, pretepi in poboji. Pa tudi v zbornici se poslanci večkrat spoprimejo med sabo, ter se z broci in zaušnicami bore za svoja načela. Draginja je velika, lira malo vredna, tujev ni v deželo, ki so v časih prinašali toliko denarja, italijanski delavci ne more v tujino za zasluzkom, ker se stavbniška dela, kjer so največ delali, v večjem obsegu še niso pričela. Nezadovoljstvo torej raste vedno bolj.

Francija.

Na Francoskem je izbruhnul strejk železničarjev. Kljub splošni stavki, pa vendar le vozijo glavni vlaki. Veliko stavkarskih hujskačev, ki so hujskali železničarje, naj se odrečejo vojaškemu pozivu, so zaprli.

Nemčija.

Nemčija si opomaga. Pričenja se rešne leto po tovarnah v kolikor je to sploh mogoče. Manjka za tovarne premoga in sirovin, oziroma je preskrbovanje zelo težko. Toda izboljšuje se neprenehoma, delavci detajo z vnmom ne samo osem ur, ampak tudi znatno več. Na ta način bo Nemčija v razmeroma kratkem času zopet prišla k sebi, s časom pa splošni postala zelo nevarni konkurent v trgovini in obrtni. Splošno mnenje se obrača od skrajno leve strani desni desnici. Pri občinskih volitvah, ki so se vršile v zadnjih časih po raznih nemških krajih, so povzročili takozvani neodvisni socialisti, ki so sorodni ruskim boljševikom, zelo nazadovale. Tudi številni glasov zmernih socialistov je znatno padlo. Napredovali su pa po številu glasov znatno nemški nacionalci.

Avstrija.

V Avstriji so tudi začeli usidovati potrebo vojašine. O vojaškem vprašanju se vršijo sedaj pogajanja v dunajskem državnem zboru.

Madžarska.

Madžari so priredili novo komedijo. Ti ljudje so namreč mojstri v političnem komedijantstvu. Sedaj so si izvolili novega upravnika države. Ko so odpravili boljševike, so hoteli zopet udariti na storo pot in postavili nazaj kraljevino. Mislijo so, da bodo s tem kdo ve kako prestrašili entento, zlasti, ker so namignili, da hočejo zopet posaditi na prestol Habsburžane. Toda ententa je odvrnila krako: Ako hočejo imeti kralja, imajo lahko. To je njihova reč, ki nikogar nič ne briga. Samo Habsburžanov ne smejo tmei nikogar. Madžari so bili nekoliko popurjeni, a so vendar pričeli iskati kralja. Prereševali so vse osebe, ki so se jim zdele primerne, a niso našli primerne kandidata. Za tako nevarno in nevhvaležno službo se ni pulil nikdo. Slednjič so sklenili, da bodo izvolili sedanjega načelnika takozvanih belih gard in ministrskega predsednika Hortyja za upravnika države, dokler ne najdejo kralja. Potem so pripravili zastave in cvetje, slednjič izvršili komedijo volitve, ki je seveda izpadla tako, da je bil izvoljen tisti mož, za katerega so že prej pripravili cvetje. Ker niso mogli napraviti komedije s kraljem, so jo napravili brez kralja. Naš seveda taka komedija malo zanima. Bolj kot njihov kralj, so nam sedaj nevarni madžarski vojniški, tihotapci, ponarejevalci denarja in podobna sodruga, ki se iz njihovega oršaga neprestano razliva po naši državi.

Rusija.

Sovjetska Rusija ponuja brzogovne skoro vsem evropskim državam mir. Obljublja, da bo plačala ententi dolg s 60% in vse zaostale obresti. Rusija zahteva zase samo obljubo, da se sosedne države ne bodo vmešavale v njene zadeve.

Politični ogled.

Jugoslavija.

Jadransko vprašanje. V predju vseh političnih dogodkov stoji jadransko vprašanje ali spor

Jugoslavije z Italijo. V zadnjih dneh so se zgodili važni dogodki, čijih uspeh je, da stojimo v tej zadevi zopet tam, kjer smo bili od začetka pred enim letom. Wilson je namreč postal Franciji in Angliji dopis, v katerem ostro obsoja njihovo pristransko in Italijanom prijazno stališče, pravi, da nikdar ne bo priznal takozvane londonske pogodbe in izreče popolnoma od-